

Motion till riksdagen

1986/87: Jo797

Olof Johansson m. fl. (c)

Jordbrukspolitiken

Sammanfattning

Jordbrukets roll som råvaruproducent kan ökas väsentligt. Den s. k. över-skottsarealen är i det här sammanhanget en tillgång och inte en belastning.

Centerpartiet anser att samma stimulanser skall komma jordbruket till del som tidigare lämnats andra näringsgrenar.

– Omställningsstödet

I denna motion presenterar centerpartiet förslag till insatser som breddar jordbrukets råvaruproduktion och därmed minskar behovet av fossila bränslen.

Vi föreslår ett omställningsstöd om 250 milj. kr. Detta stöd skall användas för att stimulera till en övergång från produktion av enbart livsmedel till annan råvaruproduktion.

Jordbruket har möjligheter att producera fiberråvara för industriellt behov. Även råvaror för den kemisk-tekniska industrin kan i ökad utsträckning hämtas från jordbruket. Odling av protein- och energigrödor måste utvecklas och stimuleras.

Produktivitetsökningen inom jordbruket medför att 100 000 har åkermark kan användas för alternativ råvaruproduktion. Ett omställningsstöd, som till den enskilde brukaren kan uppgå till 2 500 kr./har i genomsnitt, innebär att ett antal grödor som i dag inte är lönsamma blir attraktiva odlingsobjekt.

– Samhällets ansvar för spannmålsöverskottet

Anslaget till spannmålskassan är ett exportstöd till jordbruket. Samhällets ansvar för kostnaderna skall, som vi tidigare föreslagit, vara 60 %. Vi beräknar därmed medelsbehovet för Svensk spannmålshandel till 480 milj. kr.

– Trädesersättning

Trädesersättning är i dag den enda stödformen för att minska spannmålsöverskottet. Centerpartiet accepterar stödet till trädesbruk som en extraordinär insats under en kortare period. Näringsläckaget från de jordar

som läggs i träda är ett problem. Reglerna för ersättning bör därför nyanseras.

Mot. 1986/87

Jo797

Trädesbruk bör kombineras med krav på insådd av fånggröda. Ersättningsnormerna skall anpassas så att merkostnaderna för fånggrödan inräknas i underlaget.

— Jordbrukets miljöpåverkan

En felaktig användning av växtnäring och bekämpningsmedel ger miljöproblem. För att långsiktigt bevara jordens bördighet måste lika mycket växtnäring tillföras som bortförs i skörden. Forskare och odlare måste tillsammans finna metoder för tillförsel av växtnäring och utveckla odlingsmetoder som minskar läckagen av kväve och fosfor till en nivå som naturen tål. Användningen av gödningsämnen som innehåller tungmetaller måste begränsas.

En minimering av användningen av bekämpningsmedel är nödvändig. Genom en utvecklad spridningsteknik kan användningen av bekämpningsmedel minska väsentligt.

Miljöeffekterna av den ökande användningen av tillväxtregulatorer är inte kända. Det är viktigt att snarast hejda användningen av vissa tillväxtregulatorer som stråförlängningsmedel.

— Jordbrukets betydelse för landsbygdens utveckling

De bygder där jordbruket konkurrerats ut är i fara. Det är inte bara arbetstillfällena inom jordbruket som försvinner. Underlaget för social och kommersiell service är så svagt att även mindre förändringar i befolkningsunderlaget leder till försämrad service.

Jordbruket är basen i stora delar av landet. Genom att stimulera uppbyggnaden av kombinationsföretag och stödja deltids- och fritidsjordbruk kan befolkningsunderlaget förbättras.

— Internationellt samarbete

Jordbruket i de industrialiserade länderna har flera gemensamma problem som måste lösas. Jordbrukets roll i framtiden liksom strukturfrågor och miljöeffekter är några exempel på frågor som kräver ett samordnat agerande.

Försurningsfrågorna har också den karaktären att ett internationellt samarbete är nödvändigt för att finna lösningar.

I motionen utvecklar vi centerpartiets syn på det framtida internationella samarbetet.

Landsbygd i utveckling

Jord- och skogsbrukets effektivitet kan generellt användas som en god värdemätare på ett lands utveckling och välstånd. Vid en jämförelse av de industrialiserade ländernas jord/skogsbruk hävdar sig Sveriges lantbrukare

synnerligen väl. Liksom de övriga västliga industrialiserade länderna är alltså den inhemska produktionen av såväl spannmål som animalieprodukter så stor att inte enbart landets egna behov av livsmedel kan tillgodoses utan betydande mängder spannmål och animalier kan exporteras.

I den svenska debatten fokuseras intresset på den produktion av livsmedel m. m. som inte kan finna avsättning på den inhemska marknaden. Insikten att jordbruket är en viktig faktor i ett välståndslands ekonomi lyser däremot med sin frånvaro. I våra massmedier ses jordbrukets effektivitets- och produktionsökningar som ett stort problem för samhället istället för den tillgång det faktiskt är.

Det är dags att även granska förhållandet i de länder som i motsats till de industrialiserade västländerna har en jordbrukssektor som är ineffektiv och har en låg produktivitet.

I de länder där ägandestrukturen i lantbruket domineras av statliga eller andra offentliga ägare kan vi konstatera att produktiviteten är låg. Dessa länder tvingas därför till en nettoimport av såväl spannmål som animalieprodukter för att täcka behovet av livsmedel.

Ett exempel på jordbrukets betydelse även för världsekonomin är det amerikanska spannmålsöverskottets effekter.

Västeuropa har liknande problem vilka kan leda till olyckliga konsekvenser för handeln med jordbruksprodukter. Ett observandum i detta sammanhang är de hårdnande attityderna till omvärlden från EG:s sida i förhandlingar om t. ex. importkvoter och antidumping.

Västvärldens reaktioner och beslut kan hindra en utveckling av utvecklingsländernas lantbruk. En utveckling av dessa länders basnäringar kräver att den moderna tekniken anpassas till de lokala förhållanden som råder. En direkt överföring av i-ländernas intensiva odlingsmetodik kan ofta leda till svåra och irreparabla miljöeffekter. På sikt leder en sådan utveckling till att tillgängliga odlingsmöjligheter hotas och/eller förstörs.

Debatten i Sverige och andra länder är ensidig och begränsas till att belysa de negativa effekterna av produktionsöverskottet.

Jordbrukets problem kännetecknas av en ensidig inriktning mot livsmedelsproduktion. Självklart kommer produktionen av livsmedel att vara dominerande även i framtiden. Förutom att vara livsmedelsproducent har jordbruket möjligheter att styra över resurser som kan användas för alternativ råvaruproduktion. En sådan övergång är av gemensamt intresse för alla länder.

Jordbrukets utveckling – ett globalt intresse

Det moderna lantbruket är kvantitetsinriktat och beroende av insatser som på kort eller lång sikt kan ge upphov till svåra miljöskador. I vårt land liksom i andra länder har därför effekterna av användningen av ny teknik diskuterats ur miljösynpunkt. Slutsatserna av den kunskap som forskningen givit oss varierar dock avsevärt.

Ett tydligt exempel är inställningen till användning av handelsgödsel och andra produktionsfaktorer som ökar avkastningen. I Sverige har vi försökt begränsa faktorer som kan medföra en kvalitetsförsämring av jordbruks-

produkter eller som har negativa effekter ur miljösynpunkt. Centerpartiet har drivit frågor om förbud av vissa bekämpningsmedel vid produktion av spannmål och trädgårdsprodukter liksom användningen av vissa fodertillsatser som t. ex. antibiotika i djurfoder. Dessvärre kan vi konstatera att många av våra konkurrentländer inte ställer lika hårda krav.

Växtnäring skall tillföras i en mängd som grödan kan uppta. En ohämsad tillförsel av näringsämnen är till skada för naturen. De svåra övergödningssproblemen i vissa vatten och närhav kan till en del härledas till urlakning av kväve, som en felaktig gödselgiva kan föra med sig. Det är därför med tillfredsställelse vi konstaterar att särskilt jordbrukets egna organisationer bedriver ett arbete för att öka varje brukares kunskaper om en effektiv insats av växtnäring. Dessvärre saknas organisationer i andra länder med den kraft som ett sådant arbete kräver. Gödselanvändningen i många andra länder har därför en sådan omfattning att det marina livet i våra närhav direkt hotas.

Användningen av bekämpningsmedel, mätt i antal ton verksam substans, har minskat under den senaste femårsperioden. En övergång från högdospreparat till s. k. lågdospreparat har skett.

En arbetsgrupp med företrädare för lantbruksstyrelsen, statens naturvårdsverk och kemikalieinspektionen hävdar att en halvering av bekämpningsmedlen underlättas av en sådan övergång.

Målet är att begränsa bruket av växtskyddsmedel för att kunna eliminera kända och/eller okända bieffekter på omgivning och miljö. I dag finns inga belegg för att lågdospreparat har en mindre påverkan ur miljöhänseende än andra preparat. Snarare är en övergång till lågdospreparat förknippad med svårigheter och faror både när det gäller dosering och distribution.

Global utveckling kräver internationella insatser

De exempel på gemensamma problem för jordbruket som vi ovan nämnt visar tydligt på behovet av internationellt samarbete för att finna lösningar.

Enligt centerpartiets mening är det viktigt att utveckla det internationella samarbetet i syfte att belysa följande frågor:

1. Jordbrukets betydelse för att lösa försörjningsfrågorna

Under överskådlig framtid kommer stora delar av världen att för sin försörjning vara beroende av en fungerande världsmarknad för jordbruksprodukter. De underutvecklade länderna är direkt beroende av insatser från i-länderna för sin livsmedelsförsörjning. Det är ett etiskt och moraliskt krav att de industrialiserade länderna samarbetar för att bidra till en balanserad och positiv utveckling av u-ländernas basnäringar där lantbruket är en av de viktigaste sektorerna.

2. Familjelantbruket effektivast

Det decentraliserade jordbruket som kännetecknas av en inriktning på familjelantbruk med ett bevarat samband boende/brukande/ägande är överlägset andra ägandestrukturer.

För en fortsatt positiv utveckling är det därför enligt vår mening nödvändigt att slå vakt om familj jordbruket, som är en förutsättning för regional utveckling.

Mot. 1986/87
Jo797

3. Miljöproblem i intensivt lantbruk

Jordbrukets nuvarande produktionsfaktorer kan – fel nyttjade – leda till svåra miljöproblem. Detta gäller såväl användningen av växtnäring som växtskyddsmedel. Våra kunskaper om effekterna av detta har kontinuerligt ökat.

En lösning av dessa problem är en angelägenhet för alla världens länder och förutsätter ett samarbete när det gäller att kartlägga orsaker och effekter av insatser samt för att presentera förslag till effektiva åtgärder.

Frågor rörande livsmedelskvalitet är av vitalt intresse. Självklart är en av jordbrukets framtida uppgifter att producera livsmedel av hög kvalitet.

Det är viktigt att ställa höga krav på en skonsam hantering av livsmedel i hela livsmedelskedjan från producent till konsument. Livsmedel är levande biologiska material med särskilda krav för att kvalitet skall kunna bevaras. En förutsättning för en hög livsmedelskvalitet är därför att utgå från de biologiska begränsningar som finns.

Ett samarbete för att formulera gemensamma kvalitetsnormer för livsmedel är angeläget.

4. Jordbrukets roll i framtiden

Jordbrukets roll som råvaruproducent kan ökas väsentligt. Redan idag finns möjligheter att vidga jordbrukets roll som producent från livsmedelsområdet till att producera råvaror också för energi, fiberindustri och för kemisk/tekniska processer.

En snabb men ändå balanserad utveckling av lantbrukets roll kräver ett vidgat utbyte av kunskaper och erfarenheter även över nationsgränser. Till detta kommer insatser för att styra den industriella utvecklingen så att nya råvaror kan tas tillvara.

Industrisamhällets beroende av fossila oljor och bränslen är den största orsaken till de stora och globala miljöproblemen. Försurningen av mark och vatten och hotande klimatförändringar är en direkt effekt av detta och ett verkligt hot mot mänsklig överlevnad. Internationellt har miljöproblemen allt mer kommit i fokus. Frågorna har också belysts vid ett flertal internationella konferenser. Däremot har arbetet inte på samma sätt utvecklats vad gäller med vilka metoder beroendet av de ändliga resurserna skall brytas.

De industrialiserade ländernas basnäringar har en produktionskapacitet som måste utnyttjas. Centerpartiet har i motion 1986/87: N551 utförligt redovisat möjligheterna till en övergång från ett energisystem som är beroende av fossilbränslen och kärnkraft till ett system som bygger på förnybara energiråvaror. Lantbruket är en viktig råvaruproducent i detta sammanhang.

De areella näringarna har en viktig roll i arbetet för en internationell

hushållning med begränsade resurser och för en begränsning av miljöhoten. En av det internationella arbetets uppgifter är att utveckla odling av nya råvaror och produkter.

Mot. 1986/87
Jo797

5. Forskning och utveckling

Forskningen inom jordbruksområdet har varit betydande, men enligt vår mening alltför svårt avgränsad. Många olösta frågor kräver insatser inom grundforskningen. Dit hör t. ex. genetisk forskning liksom även forskning rörande nedbrytning och omsättning av olika kemiska ämnen m. m. som används i produktionen.

Andra angelägna forskningsuppgifter är att utveckla metoder för biologiska alternativ i växtskyddsarbetet.

Vi bör därför eftersträva att skapa nya former för samarbete inom områdena forskning och utveckling. Genom en internationell samordning av de begränsade forskningsresurserna kan såväl grundforskning som tillämpad forskning leda till den ökade kunskap som en positiv framtid ur miljö- och produktivitetssynpunkt kräver. Men detta förutsätter också breda satsningar inom forskningen på nationell basis.

Formerna för internationellt samarbete

Sverige arbetar aktivt i olika internationella organisationer.

När det gäller möjligheterna att utveckla det internationella arbetet är det viktigt att arbeta på skilda plan. Sveriges delegater i olika samarbetsorgan, som Nordiska rådet, Europarådet, FN och FAO har möjligheter att initiera en sådan utveckling som motionen anger.

Vi har också omfattande kontakter inom olika internationella ekonomiska organ som OECD, GATT m. fl. Den kommande GATT-rundan kommer att påverka det svenska lantbruket i stor utsträckning.

Riksdagen bör därför besluta ge regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av initiativ i det internationella arbetet på jordbrukets område så som i motionen anförts.

Därutöver har olika intressegrupperingar möjligheter att verka för en utveckling av det internationella arbetet. Vi förutsätter att det inom dessa grupperingar finns ambitioner och intresse för att arbeta så som vi förordar.

Lantbrukets villkor

Jordbruksnäringen i vårt land uppvisar en årlig produktivitetsökning på 6–8 % under 1980-talet. Staten har styrt utvecklingen till allt större och mer specialiserade enheter.

De enskilda brukarna styrs av en naken ekonomisk verklighet. Sjunkande lönsamhet har tvingat fram hårda effektiviseringar och rationaliseringar. Allt fler brukare har pressats till en omänsklig ökning av den egna arbetsinsatsen i företaget.

Mot den bakgrunden är det naturligt att vi nu ser den koncentrerade

animalieproduktionens och stordriftsjordbrukets nackdelar. Det avspeglas såväl i den hastigt uppblossade livsmedelsdebatten som i diskussionen om produktionsformer inom näringarna.

Mot. 1986/87
Jo797

Vi anser att de ledande socialdemokratiska jordbrukspolitikerna talar med kluvna tungor och sprider dubbla budskap. Det finns många exempel på detta.

A. Bevarandet av naturvärden och det svenska landskapet

Den socialdemokratiska miljöpolitiken sägs syfta till insatser för att möjliggöra bevarandet av det öppna svenska landskapet samtidigt som den socialdemokratiska jordbrukspolitikerna leder till krav om minskning av jordbruksproduktionen som innebär att åkerareal kommer att läggas ned och beskogas.

Den nedläggningshotade arealen ökar i skrämmande takt. Livsmedelskommittén föreslog år 1984 att 340000 ha åker skulle tas ur produktionen. År 2000 kan en tredjedel (1 miljon ha) av den svenska åkermarken vara nedläggningshotad.

Enligt vår mening fordrar målsättningen att bevara det svenska landskapet en konsekvent politik som bygger på en jordförvärvslagstiftning till stöd för hel/deltidsjordbruket där kombinationsjordbruket stärks och sambandet boende/brukande/ägande understöds. Vi avser att behandla frågan om jordförvärvslagstiftningens framtida utformning i en separat motion (1986/87: Jo246).

En levande landsbygd med möjligheter till sysselsättning, arbete, social och kommersiell service kräver dessutom insatser av regionalpolitisk karaktär. Centerpartiet har i annan motion redovisat förslag som leder till regional balans.

B. Livsmedelsdebatten

Den socialdemokratiska politiken utgår ofta från den felaktiga föreställningen att inhemskt producerade livsmedel inte är kvalitetsmässigt godtagbara för den medvetne konsumenten. Detta skulle huvudsakligen bero på de råvaror som jordbruket lämnar ifrån sig. Detta är fel.

Särskilt märkliga är regeringens uttalanden om kvalitet på livsmedel mot bakgrund av de skilda kraven på inhemska och importerade livsmedel. De krav som vi i Sverige har på de inhemska livsmedlen måste också omfatta importlivsmedlen.

I marknadsföringslagen preciseras de krav som konsumenterna kan ställa om information på saluförda produkter. Enligt vår mening måste lagen tolkas så att konsumenten har rätt att veta varifrån livsmedlen kommer. För vissa varor krävs i dag uppgifter om varans ursprungsland. Detta bör utsträckas att omfatta också livsmedel.

Centerpartiet anser att import ej får ske av livsmedel som producerats på ett i Sverige förbjudet sätt.

Riksdagen bör besluta att av regeringen begära förslag i enlighet med vad i motionen anförts.

C. Beredskap

Mot. 1986/87
Jo797

”Livsmedelsförsörjningen ska vara god såväl i fred som under avspärrning och krig.” Detta är ett direkt citat ur proposition 1986/87: 100 bil. 11 och överensstämmer med 1982 års försvarspolitiska beslut. Ett minimibehov av livsmedel måste kunna garanteras även under långvariga avspärrningar/krig. Detta förutsätter att livsmedelsproduktionen kan ställas om så att landet kan vara självförsörjande i kris.

Regeringen har urholkat kraven på säkerhet i viktiga avseenden. Konsekvenserna av detta är att riksdagens beslutade mål för försörjningsstandard och kriskost inte längre kan upprätthållas. Riksdagens beslut om försörjningsstandard och kriskost måste enligt centerpartiet ges ett reellt innehåll.

D. God kvalitet till rimliga priser

Priserna på jordbruksprodukter fastställs i förhandlingar mellan näringen och företrädare för konsumenterna och samhället. Konsumentprisindex för livsmedel har under de senaste åren ökat mer än priserna på lantbrukets produkter. Lantbrukarens andel av den s. k. livsmedelskronan har minskat. Förädlings- och detaljhandelsledens kostnadsökningar är större än jordbrukets prisökningar. En sådan ”prispresspolitik” tvingar brukare att ge avkall på kvalitetsaspekterna eller att acceptera produktionsmetoder som kan skada miljön. Detta gynnar inte konsumenterna.

Centeralternativ för överlevnad

Möjligheterna att även i framtiden svara för grundtrygghet och välbefinnande är beroende av att vi varsamt tar tillvara värdefulla naturresurser.

Den s. k. överskottsarealen bör inte vara ett långsiktigt problem för vårt land. Den är en tillgång som bör utnyttjas på ett produktivt sätt med en annan produktionsinriktning.

Den socialdemokratiske regeringen har inte visat någon ambition att arbeta för alternativ produktion. Detta avspeglas i årets petita från jordbruksdepartementet proposition 1986/87: 100 bil. 11 s. 5: ”Produktionen på överskottsarealen ska liksom hittills utgöras av spannmål.” Några planer från regeringens sida när det gäller en omstrukturering av jordbruket saknas uppenbarligen.

För jordbruket är det nödvändigt att nu påbörja en övergång till alternativ råvaruproduktion. Stimulanser för att underlätta denna övergång har hittills saknats.

Centerpartiet anser att samma stimulansinsatser måste komma jordbruket till del som tidigare lämnats andra näringsgrenar. Samhällets möjligheter att styra en sådan resurs är också betydande. Självklart skall stimulanserna riktas mot produktion av förnybara råvaror som minskar vårt utlandsberoende och som också kan vara intressanta för olika industriella processer.

Trädesersättning

Trädesersättning är i dag den enda stödformen för att minska spannmålsproduktionen. Regeringen har bemyndigat jordbruksnämnden att medge Svensk spannmålshandel att inom vissa ramar täcka inkomstbortfallet för enskilda brukare som accepterar att utöka trädesbruket. Enligt budgetpropositionen avser regeringen att också kommande år stödja trädesbruk.

Centerpartiet har accepterat stödet till trädesbruk som en extraordinär insats under en kortare period. Trädesbruk leder inte till en långsiktig lösning av jordbrukets nuvarande problem. Det konserverar nuvarande produktionsformer och stimulerar inte en utveckling av alternativ produktion. Trots att stödet till trädesbruk förenats med föreskrifter som krav på höstsådd, är näringläckaget från de jordar som läggs i träda ett problem. Spannmålsöverskottet är dock så dyrbart för samhället och näringen att trädesbruk måste vara ett alternativ i väntan på effektivare åtgärder.

Reglerna för trädesbruk bör dock nyanseras och förbättras. Trädesbruk bör kombineras med någon typ av fånggröda. Ersättningsreglerna därför bör utformas så att stödet till trädesbruk inkluderar merkostnader för fånggröda. Kostnaderna bör täckas inom ramen för prisregleringsmedlen.

Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna behovet av differentierade regler för ersättning vid trädesbruk så som motionen föreslår.

Samhällets delansvar för överskottsarealen

Samhället måste ta ansvar för överskottsarealen och stimulera alternativ produktion.

Anslaget till spannmålskassan är ett exportstöd till jordbruket. Näringen och samhället delar på ansvaret. Samhällets ansvar för kostnaderna skall, som vi tidigare föreslagit, vara 60 %. Vid normal skörd är exportbehovet av spannmål ca 1,3 miljoner ton/år. 1987 års skörd kommer att minska med ca 0,4 miljoner ton beroende på det ökade trädesbruket.

Vi beräknar medelsbehovet för Svensk spannmålshandel till 480 milj. kr. Det bör ankomma på regeringen att fastställa beloppet när exportkostnaderna för 1987 års skörd är kända i enlighet med av riksdagen fastställda principer.

Den tidigare obalansen i mjölkproduktionen har eliminerats. Även gris- kött- och nötköttproduktionen utvecklas gynnsamt. I takt med att dessa överskott minskar, ökar spannmålsöverskottet.

För den enskilde finns inte nu ekonomiska incitament för att initiera en alternativproduktion. Oavsett vilken alternativ gröda som en jordbrukare väljer kommer lönsamheten inte att uppgå till nuvarande nivå för spannmålsproduktion.

100 000 ha för alternativen

Jordbrukets årliga produktivitetsökning beräknas för närvarande till ca 3%. Den areal som kan utnyttjas för ny råvaruproduktion kommer därmed att öka.

Varje hektar åker som används för produktion av nya råvaror ger en samhällsekonomisk vinst. Centerpartiet har bl. a. i motion 1986/87: 000 föreslagit en satsning på etanolproduktion baserad på inhemska råvaror. Detta skulle innebära ett värdefullt utnyttjande av en del av den tillgängliga arealen.

För att stimulera ett utnyttjande av tillgängliga arealer föreslås att statens jordbruksnämnd för budgetåret 1987/88 erhåller 250 milj. kr.

Det bör ankomma på statens jordbruksnämnd att närmare precisera formerna för stödet. För vår del vill vi understryka att de aktuella alternativen skall täcka ett nuvarande eller förväntat råvarubehov och på sikt därmed bli självbärande delar i svenskt jordbruk. Målet är att stödja en produktion som på sikt inte skall belasta regleringsekonomierna.

En omställningstid till den enskilde brukaren kommer att innebära att ett antal grödor som i dag inte är lönsamma blir attraktiva odlingsobjekt. Stimulansen kan också motivera brukare att investera i ny teknik. Det är i vissa fall en förutsättning för ny råvaruproduktion.

I de högvakastande slättbygderna finns goda förutsättningar att alternativt använda åkerarealer. Det är troligt att alternativen ofta kommer att ställa höga krav på såväl brukningsmetoder som jordmån.

Jordbruket som proteinproducent

Jordbruket importerar stora kvantiteter proteinrikt djurfoder. Detta kan ersättas av egen produktion. Ärt- och bönodlingar, liksom förbättrad vallodling, är viktiga inslag.

Proteinodling är i dag inte ett konkurrenskraftigt alternativ.

Genom forskningsinsatser kan dock odlingstekniken förbättras. Det är också viktigt att pröva ny teknik för att industriellt kunna använda produkterna till bl. a. djurfoder.

Jordbruket som energiproducent

Fastbränsleproduktion är redan i dag en realitet. Exempelvis kan halm vidareförädlas till briketter och användas som fastbränsle. Även skogen är självklart en fastbränslekälla.

Under de senaste åren har också betydande forskningsresurser använts för att pröva fastbränsleproduktion i form av exempelvis energiskog och energigrödor. Särskilt positiva är resultaten när det gäller energiskog. Här avser SLU att starta fullskaleförsök. Centerpartiet anser att dessa med fördel läggs ut till enskilda brukare. Med omställningsstöd som bas kan de få en lönsamhet i energiskogsproduktionen.

Jordbruket kan genom känd teknik producera råvaror som etanol, metanol och biogas. Dessa energiformer minskar det svenska samhällets beroende av importerat fossilt bränsle och kärnkraft.

Ett energisystem som också rymmer energiformer som etanol, metanol och biogas kan dessutom byggas småskaligt. Inte minst energisituationen i januari månad 1987 visar sårbarheten i storskaliga energisystem.

Produktion av vissa smörjoljor ur oljeväxter är redan nu lönsam. Ut-

Jordbruket som fiberproducent

Sverige är en nettoexportör av sågade trävaror liksom av papper och massa. Ökad tillgång på inhemsk råvara är således viktig för skogsindustrin. Internationellt finns många exempel på breddat råvaruunderlag. För svensk ekonomi är det viktigt att även den svenska fiberindustrin visar en vilja att arbeta så.

Jordbruket har möjligheter att producera stora mängder fiberråvara. Lusern och lin är exempel på växter som kan användas av fiberindustrin. Snabbväxande grässorter kan vara ett alternativ i södra Sverige.

Under kommande decennier kommer den svenska fiberindustrin att efterfråga allt större kvantiteter råvaror. Jordbruksgrödorna kan täcka en del av fiberbehovet i produktionen.

Jordbruket som råvaruproducent till olika fytokemiska processer

Råvaror för den kemisk/tekniska industrin kan i ökad utsträckning hämtas från jordbruket. Det gäller exempelvis för kemikalier, lösningsmedel, fetter, tvättmedel m. m.

Ett arbete för att använda jordbruket som en råvaruproducent till den kemisk/tekniska industrin kommer att möta starkt motstånd. Det ligger inte i oljeproducenternas intresse att stimulera ersättningsprodukter till oljebaserade råvaror. Oljebolagens ägarintressen i den kemisk/tekniska industrin är inte obetydliga.

Bolagens negativa inställning till etanolblandning i bensin kan tjäna som ett tydligt exempel. I debatten om etanol i bensin anförde oljebolagen dels att etanol skulle kunna vara direkt skadligt för bilarna, dels också svårt att administrera. I dag kan vi konstatera att ett antal stora bensinbolag i tysthet använt etanolblandningar i vissa bensinsorter – dock utan att upplysa konsumenterna om detta.

Nyttan för landet att kunna bryta det stora beroendet av oljeprodukter är obestridlig.

Det öppna landskapet

Människor i Sverige uppskattar det öppna landskapet, som är nära förknippat med jordbruksproduktion. Variationen mellan skog, ängs- och hagmarker och åker är värdefull och de flesta är också beredda arbeta för att behålla denna.

Andelen åker och hagmark har successivt minskat under 1900-talet. I dag har vi nått ett läge där stora öppna arealer hotas. Om de beräkningar som olika framtidsforskare anger är relevanta kommer en tredjedel av den öppna arealen att vara nedläggningshotad år 2000. Om denna areal skulle beskogas innebär det att landskapsbilden blir en helt annan. Vi får en

fattigare natur som ger färre tillfällen till varierande naturupplevelser för människor.

En sådan utveckling kommer förmodligen att drabba vissa delar av landet särskilt hårt. Det är i skogs- och mellanbygderna som det öppna landskapet hotas i första hand. Ett möjligt scenario är därför att skogen kommer att behärska Norrland, Bergslagen, stora delar av Västsverige, Småland och Blekinge, medan delar av Skåne, Östergötland, Västergötland, Uppland och Västmanland kommer att domineras av intensivt brukade jordbrukslätter. Detta vore ett hot mot också vår rika flora och fauna.

Om ingenting görs är detta en realistisk framtidsbild. För att vrida utvecklingen i positiv riktning fordras politisk vilja och förmåga.

En levande bygd

De bygder där jordbruket konkurreras ut är i fara. Effekterna av jordbruksnedläggelser innebär inte bara att den öppna jorden läggs för fåfot och förbuskas eller beskogas utan också att själva basen i en bygd rycks undan.

Det är inte bara jordbrukets arbetstillfällen som försvinner. Underlaget för social och kommersiell service är så svagt i stora områden att även mindre förändringar i tillgången på arbete leder till att infrastrukturen förändras. Skolan läggs ned, dagligvaruhandeln centraliseras. Kort sagt bygden stänger.

Redan i dag är stora delar av landet så avfolkade att de inte längre bör betecknas avfolkningsbygder utan snarare ödebygder.

Jordbruket är därför en viktig regionalpolitisk resurs att bygga vidare på. Varje möjlighet att bevara jordbruksföretag i glesbygd skall tas till vara. Om den politiska viljan finns är möjligheterna till detta goda.

Det finns möjligheter att stimulera en ny uppbyggnad av företag som bygger på en kombination av jord- och skogsbruk. En sådan utveckling förutsätter dels att jordförvärvslagen ändras så att sådana kombinationsföretag stimuleras samt att staten direkt underlättar förvärv genom försäljning av delar av domänverkets skogsinnehav till enskilda jordbrukare. Detta skapar livskraftiga företag som är en förutsättning för att hejda en bestående avfolkning. Den statliga skogspolitiken har hittills strävat efter en koncentration av skogen till stora brukningsenheter. Vilket är en av orsakerna till jordbrukskrisen i dag, liksom den tilltagande regionala obalansen.

Animalieproduktionen bör bevaras i främst skogs- och mellanbygderna. Även detta leder till en jämnare sysselsättning. Den åkermark som finns i dessa bygder är också lämplig att nyttja för foderproduktion. En sådan utveckling kommer naturligt att innebära att djurhållningen fördelas över fler och mindre enheter.

Genom åtgärder i den riktning som centern här presenterat kan det svenska landskapets mångfald bevaras även i framtiden samtidigt som avfolkningen hejdas.

Riksdagen beslöt våren 1986 att av regeringen begära ett förslag till särskilda åtgärder för det norrländska jordbruket. Vi förutsätter att rege-

ringen, under innevarande riksmöte, presenterar riksdagen förslag till åtgärdsprogram för det norrländska lantbruket och återkommer med förslag till insatser i anslutning till detta.

Mot. 1986/87
Jo797

Jordbrukets miljöpåverkan

För att långsiktigt bevara jordens bördighet måste lika mycket växtnäring tillföras som bortförs i skörden. Tillförsel av växtnäring har två syften för ansvarsmedvetna brukare. Dels förbättras växtbetingelserna för den odlade grödan, dels bevaras marken. Svårigheten för brukaren är att tillföra rätt mängd växtnäring vid rätt tillfälle för att maximera grödans upptag och minimera läckage av näringsämnen till vattendrag och åar.

Ett visst läckage av näringsämnen är en bieffekt av odling som är svår att undvika. Detta gäller oavsett om odlaren väljer att odla i enlighet med nu känd teknik eller väljer alternativa odlingsformer som biodynamisk odling. Bara det faktum att jorden brukas innebär att en viss del av kvävet i marken kan urlakas.

Den gemensamma uppgiften för forskare och odlare är att finna metoder för tillförsel av växtnäring och odlingsmetoder som minskar läckagen av kväve och fosfor till en nivå som naturen långsiktigt tål.

Detta är angeläget, även om utsläppen av kväve och fosfor i naturen endast till en mindre del kan hänföras till jordbrukets verksamhet.

Miljökatastrofen i Laholmsbukten för ett antal år sedan kan delvis hänföras till läckage av kväve från en intensiv användning av stallgödsel. Spridning av stallgödsel i särskilt känsliga områden bör därför begränsas. Detta kan ske genom att djurhållningen anpassas till den areal som brukaren förfogar över.

Många gödningsämnen innehåller tungmetaller som kadmium. Effekterna av en årlig tillförsel av tungmetaller till den odlade jorden är inte fullt kända. Däremot vet vi att tungmetaller delvis kan tas upp i växande gröda. Gödningsmedel som innehåller tungmetaller bör på sikt inte användas.

Kommunalt avloppsslam används ofta som gödningsmedel i jordbruket. Riksdagen gav våren 1986 regeringen i uppdrag att fastställa gränsvärden för slammet. Vi kommer att noga följa regeringens arbete i frågan.

Bekämpningsmedel

Användningen av bekämpningsmedel i jordbruket ifrågasätts i dag av såväl konsumenter som av miljöorganisationer. Den oro som många människor känner inför användningen av växtskyddsmedel är förståelig och delas av odlaren.

Dessvärre är det inte möjligt att utan växtskydd kunna svara upp mot konsumenternas krav på bra mat av hög kvalitet till rimligt pris. Det moderna samhället har förändrat inte bara människors livsbetingelser utan också vanor. Nutidsmänniskan är inte beredd att acceptera de naturliga säsongvariationer som en anpassning till den biologiska odlingen egentligen kräver.

Användningen av vissa växtskyddsmedel är dessutom nödvändig för att

hindra mögel- och svampangrepp vilket försämrar livsmedlens kvalitet. I forna tiders jordbruk tvingades människor leva med livsmedel av varierande kvalitet och ibland också acceptera hälsovådliga råvaror.

En minimering av användningen av kemiska bekämpningsmedel är angelägen – även för att minska arbetsmiljöriskerna för odlaren.

Intresset för att minska användningen av bekämpningsmedel har redan givit resultat. Jordbrukarna använder mindre mängder av bekämpningsmedel och mindre arealer behandlas nu än i början av 1980-talet. Det är viktigt att odlarna får stöd i denna utveckling. En utvidgad rådgivning är nödvändig. Bara genom att anpassa doseringen av verksamt substans i kombination med en sprututrustning i god kondition kan användningen av växtskyddsmedel minskas väsentligt.

Under den senaste femårsperioden har användningen av tillväxtregulatorer ökat. Miljöeffekterna av en intensiv användning av dessa medel är inte kända. Centern anser det angeläget att snarast hejda ytterligare användning av dessa medel.

Forskning och utveckling

Oavsett det framtida valet av jordbrukspolitik kommer behoven av forskning och utveckling inom jord/skog att vara stora.

I motionen har vi kortfattat beskrivit några av de områden som bör ägnas särskild uppmärksamhet. Det gäller dels forskning kring odling av alternativa grödor, dels utveckling av ändamålsenlig teknik för detta.

Även det konventionella jordbruket kräver forskningsinsatser. Inte minst kraven på en förfinad teknik när det gäller användning av växtnäring och växtskyddsmedel fordrar mer kunskap.

Inom jordbrukarkåren finns ett intresse av biologiska odlingsmetoder. Nuvarande forskningsinsatser inom detta område bör förstärkas.

En begränsning i den hittills förda forskningspolitiken för jordbrukets del är de bristande tvärvetenskapliga kontakterna. Det framtida jordbruket måste verka i samspel med andra samhällssektorer. Produktion av nya varor kräver utveckling inom andra områden liksom en uppbyggnad av nya marknader i vissa fall.

I anledning av den under våren aviserade propositionen om den framtida forskningspolitiken och den i budgetpropositionen knapphändiga informationen under rubriken G. Utbildning och forskning, avser vi återkomma med konkreta förslag i anslutning till denna.

I budgetpropositionen anges ramar för utbildningen inom andra utbildningsområden än SLU. Centerpartiet anser det angeläget understryka att utbildningen inom SLU måste dimensioneras att omfatta minst nuvarande antal studenter. Detta bör ges regeringen till känna.

Hemställan

Vi hemställer

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vikten av initiativ i syfte att utveckla internationellt samarbete så som motionen anger,

2. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag innebärande krav om att import skall förbjudas av livsmedel, vilka producerats på ett i Sverige förbjudet sätt,

3. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs angående alternativ produktion,

4. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vikten av en översyn av trädesersättningen så som i motionen anförs,

5. att riksdagen beslutar att samhällets kostnadsandel av exportkostnaderna skall vara 60%,

6. att riksdagen beslutar till anslaget C 3. *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område*. samhällets delansvar för överskottsarealen, anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 130 milj. kr. förhöjt anslag om 480 milj. kr.,

7. att riksdagen beslutar av regeringen begära förslag till regler för ett omställningsstöd för stimulans av alternativproduktion inom jordbruket så som motionen förordar,

8. att riksdagen beslutar att till anslaget C 1. *Statens jordbruksnämnd* anslå medel om 250000 000 kr. för omställningsstöd,

9. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs om stimulans av kombinationsjordbruk m. m.,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om jordbruket som en viktig regionalpolitisk resurs,

11. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs om begränsning av användning av bekämpningsmedel och tillväxtregulatorer i jordbruket,

12. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförs om tungmetaller i gödningsämnen,

13. att riksdagen beslutar att planeringsramarna för utbildning vid Sveriges lantbruksuniversitet minst skall omfatta 1986/87 års nivå.

Stockholm den 26 januari 1987

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Nils G. Åsling (c)

Kjell A. Mattsson (c)

Gunilla André (c)

P.-O. Eriksson (c)

Gunnar Björk (c)

i Gävle

Gunnel Jonäng (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Börje Hörnlund (c)

Britta Hammarbacken (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)